

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.02

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-18>**Башинська Ю.І.**

кандидат економічних наук,
молодший науковий співробітник відділу регіональної
екологічної політики та природокористування,
Державна установа "Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього Національної академії наук України"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2457-4135>

Стецик Я.В.

аспірант,
Львівський торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2869-8547>

Bashynska Yuliia

State Institution "M.I. Dolishniy Institute of Regional
Research of the NAS of Ukraine"

Stetsyk Yaroslav

Lviv University of Trade and Economics

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблематику розвитку туризму в Україні, зокрема наголос робиться на сільському туризмі. Проаналізовано, як принципи сталого туризму мають особливе значення для розвитку сільського туризму. Представлені пропозиції щодо сприяння розвитку сільському туризму в Україні. На основі дослідження сучасного стану розвитку сільського туризму в Україні розглядаються поточні проблеми, пов'язані з обмеженими можливостями розвитку регіонів у часі війни та визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності сільських територій України. У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну, у статті здебільшого аналізується стан розвитку сільського туризму в західному регіоні України, де цей розвиток на даний час є можливим. Проте, у статті акцентується на необхідності розвитку сільського туризму як інструменту підвищення конкурентоспроможності сільських територій всіх регіонів України у післявоєнний період. Також у статті обґрунтована необхідність розвитку сільського туризму у гірських, віддалених районах, селах, як важливого стимулу для соціально-економічного розвитку цих територій.

Ключові слова: туризм, конкурентоспроможність, сільські території, інвестиції, туристичний бізнес.

DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM AS A TOOL FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF RURAL AREAS OF UKRAINE

The article examines the problems of tourism development in Ukraine, with particular emphasis on rural tourism. The need for economic revival of rural areas of Ukraine, combined with the growing emphasis on sustainable development and European integration, has created a new challenge for tourism as a potential tool for achieving these important goals at the same time. The development of sustainable rural tourism has become a priority of national tourism policies and/or strategies in many countries of the world. This article presents proposals for promoting the development of rural tourism in Ukraine. The article analyzes how the principles of sustainable tourism are of particular importance for the development of rural tourism, and examines how these principles can be put into practice through the implementation of regional rural tourism strategies. The advantages of this approach are discussed and recommendations for modern practitioners are offered. On the basis of the study of the current state of development of rural tourism in Ukraine, current problems related to the process of sustainable development of regions during the war and determination of ways to increase the competitiveness of rural areas of Ukraine are considered. In connection with the full-scale invasion of Russia into Ukraine, the article mostly analyzes the state of development of rural tourism in the western region of Ukraine, where this development is currently possible. However, the article emphasizes the need to develop rural tourism as a tool for increasing the competitiveness of rural areas in all regions of Ukraine in the post-war period. The article also substantiates the need for the development of rural tourism in mountainous, remote areas, villages, as an important stimulus for the socio-economic development of these territories. Rural tourism is, first of all, the preservation of Ukrainian traditions, the revival of crafts, the reduction of unemployment in villages, and the raising of wages to the urban level. In accordance with the European integration processes in Ukraine, the development of rural tourism can become a powerful tool for attracting investments with effective stimulation.

Keywords: tourism, competitiveness, rural areas, investments, tourist business.

JEL classification: L10, O13, O30

Постановка проблеми. Потреба в економічному відродженні сільських територій України у поєднанні зі зростаючим акцентом на сталому розвитку та євроінтеграції створила новий виклик для туризму як потенційного інструменту досягнення цих важливих цілей водночас. Розвиток сталого сільського туризму став пріоритетом національної туристичної політики та/або стратегій у багатьох країнах світу. Ця тенденція є важливою для України на сучасному періоді розвитку та у післявоєнний період відбудови, зокрема сільських територій.

Починаючи з 2017 року Україна демонструвала найшвидший ріст за індексом конкурентоспроможності у галузі туризму та подорожей (Travel&Tourism Competitiveness Index (ТТСІ)) у Євразійському субрегіоні. Україна піднялась на десять сходинок та посідала 78 місце у світі. Такий результат став можливим завдяки економічній стабілізації, покращенню бізнес-середовища (із 124 до 103 місця), підвищенню рівня безпеки (із 127 до 107 сходинки), відкритості до світу (із 78 до 55) та поліпшенню загальної інфраструктури (із 79 до 73 місця). У 2019 році понад 14 мільйонів іноземців відвідали Україну, а середній чек їх перебування в Україні склав 526 USD. Попри це, туристична галузь становила лише 1,4% ВВП України у довоєнний період [1]. Отже, є великий потенціал для подальшого розвитку туризму в Україні та підвищення його частки у ВВП.

Відповідно до Стратегії Розвитку туризму і курортів України на 2017-2026 було визначено основні цілі державної туристичної політики в таких сферах:

- Безпека туристів
- Нормативна база
- Розвиток інфраструктури туризму
- Розвиток людських ресурсів

Стратегія передбачала, що до 2026 року в Україні:

- Кількість іноземних туристів зростає в 2,5 рази
- Кількість внутрішніх туристів зростає в 5 разів
- Кількість робочих місць у туристичному секторі збільшиться у 5 разів
- Бюджети на всіх рівнях туризму зростуть у 10 разів
- Кількість українських туроператорів і турагентств зростає в 5 разів
- Туристи витратили в Україні понад 80 млрд грн (близько 2,9 млрд доларів США)
- Створити позитивний імідж України як туристично привабливої країни [2]. Звичайно, війна внесла свої корективи та негативні наслідки у досяжність цих прогнозів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Туризм – тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування [3]. Залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують такі види туризму: дитячий; молодіжний; сімейний; для осіб похилого віку; для інвалідів; культурно-пізнавальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; релігійний; екологічний (зелений); сільський; підводний; гірський; пригодницький; мисливський; автомобільний; самодіяльний тощо.

Згідно статті 27 Закону України «Про туризм», наукові дослідження розвитку туризму проводяться з метою: наукового забезпечення державної політики в галузі

туризму, прогнозування та визначення перспектив його розвитку; встановлення методик класифікації та оцінки туристичних ресурсів, режиму їх охорони, збереження та відновлення, порядку використання; обліку гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля; розробки пропозицій щодо проектів державних цільових, регіональних та місцевих програм розвитку туризму, а також щодо визначення ліцензійних умов та переліку посад фахівців туристичного супроводу, кваліфікаційних вимог щодо них, удосконалення професійної підготовки фахівців у сфері туристичної діяльності тощо [3].

В умовах децентралізації туризм, зокрема його новий різновид для України – сільський туризм, є одним з ефективних механізмів диверсифікації розвитку сільських територій. Науковці мають різні підходи до визначення поняття «сільський туризм» – від активної діяльності із задіянням туристів у сільськогосподарській праці до пасивного.

Кульчій І. визначає, що сільський туризм – це вид туризму, який полягає у відпочинку на сільських територіях з метою залучення відпочивальників до сільського побуту й задоволення їхніх рекреаційних потреб і пов'язаний з використанням потенціалу регіону та (або) майна сільськогосподарських товаровиробників, які надають ці послуги [4, с. 6–7].

Арбузова Ю. та Яковенко В. вважають сільський туризм одним із найсучасніших та найактуальніших напрямів у туристичному бізнесі, який пропонує туристам відвідати й перебування в сільській місцевості з метою відпочинку, у тому числі й із метою участі в сільськогосподарській праці, занурення в традиційний сільський побут і культуру [5].

Пітюлич М. та Михайлюк І. окреслюють сільський туризм, як відпочинковий вид туризму, що ґрунтується у сільських садибах, де їх власник надає послуги з розміщення та харчування туристів. Його основна мета – це пасивний відпочинок від міської метушні й вивчення побуту селян [6].

На думку Важинського А. та Лалакулич М., нині проглядаються два шляхи розвитку сільського зеленого туризму, котрі можна застосовувати для розвитку регіону: 1) можливість використання наявних потенціалів сільського регіону, житлового фонду сільських мешканців, історичних та етнографічних осередків; 2) створення нових сільських приміщень за рахунок переобладнання наявного житлового фонду села й нового будівництва з урахуванням потреб сімейного, молодіжного, культурного, дитячого, рибальського та інших видів туризму [7].

Розвиток сільського туризму дає змогу сформувати комплексний туристичний продукт, який сприяє розвитку сільських територій. Залучення інвестицій у розвиток сільського зеленого туризму сприятиме створенню нових робочих місць, зростання доходів сільського населення за рахунок надання послуг туристам і реалізації вироблених товарів; покращенню благоустрою сіл; відродженню місцевих народних промислів, звичаїв і ремесел [8, с. 175].

Бондаренко Л.А. відзначає такі загрози та ризики у програмах розвитку туризму в регіонах України: фінансові, інноваційні, інфраструктурні, політико-правові, інтелектуально-кадрові, безпекові. Також, згідно з дослідженнями автора, туристична галузь України перебуває

на етапі розвитку, який значно сповільнений внаслідок російської військової агресії проти України, але незважаючи на це регіони України, по можливості, реалізують програми з розвитку туристичних регіонів [9].

Однак, проблематика розвитку сільського туризму, механізми стимулювання його розвитку, зокрема в умовах воєнного стану недостатньо досліджені у наукових працях українських та зарубіжних науковців. Також недостатньо уваги приділяється підвищенню конкурентоспроможності сільських територій України за допомогою сільського туризму, що є вагомим сучасним трендом у країнах Європейського Союзу.

Метою статті є дослідження основних тенденцій розвитку сільського туризму в Україні та визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності сільських територій через розвиток туризму.

Вклад основних результатів дослідження. До пандемії Covid-19 Україну щороку відвідували в середньому 13-14 мільйонів іноземних туристів. У 2021 році туризм почав відновлюватися в Україні, а також у Європі, але кількість міжнародних туристів, які відвідували Україну у довоєнний період була низькою і досягла 4,3 мільйона. Найбільше туристів, які відвідували Україну до війни, було з Європи – 97%, Америки – лише 2%, Азії, Тихоокеанського регіону та Африки – по 1% відповідно. Основними вихідними ринками були: Молдова, Білорусь, Росія, Угорщина, Польща [10].

Згідно з оцінкою туристичної привабливості регіонів України в умовах невизначеності з позицій двох груп суб'єктів туристичної діяльності: юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців з використанням математичного апарату теорії ігор найбільш туристично привабливою та найменш ризикованою для суб'єктів туристичної діяльності – юридичних осіб у 2019 році була Львівська область, із середнім рівнем ризику – Одеська область, всі інші регіони характеризувались нестабільністю діяльності, значними коливаннями показників ефективності. Найбільш туристично привабливими та найменш ризикованими для суб'єктів туристичної діяльності фізичних осіб підприємців (ФОП) у 2019 році були Дніпропетровська та Львівська області, із середнім рівнем ризику – Київська, Одеська та Харківська області, а для всіх інших регіонів характерна нестабільна діяльність ФОПів, які мають значні коливання в показниках ефективності своєї діяльності та найбільше піддаються ризикам [16].

Згідно з рейтингом туристичної привабливості, складеним на основі соціологічних опитувань, найбільш популярними серед українських туристів у довоєнний період (2021 р.) були наступні області: Закарпатська, Львівська, Чернівецька, Чернігівська, Волинська, Івано-Франківська, Одеська [11].

Західний регіон України є відомим завдяки безлічі історичних, культурних пам'яток та рекреаційних ресурсів: від затишних середньовічних пам'яток архітектури Львова до старовікових лісів Карпат та цілющих мінеральних водних ресурсів.

Вагомим стимулом розвитку туризму з боку регіональних органів влади в західному регіоні України є обласні програми розвитку туризму та курортів. Так, в рамках Програми розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2021–2025 роки було реалізовано сучасний проєкт ВелоБескиди, котрий з'єднав вело- та пішохідний маршрут завдовжки у 100 кілометрів

Трускавецьку, Бориславську та Східницьку територіальну громади. Метою проєкту є розвиток туристичної інфраструктури регіону, популяризація активного й здорового відпочинку. У межах проєкту проклали та розбудували пішохідно-трекінгову та велосипедну інфраструктуру і створили безпечні умови для туристів, які здійснюють свої мандрівки гірськими територіями Львівської області. Окрасою проєкту стала збудована 15-метрова оглядова вежа на горі Цюхів Верх біля села Орів, з якої відкривається незабутній вид на цілий регіон [12].

Україна була, є і завжди буде надзвичайно багатою країною на туристично привабливі об'єкти. Деякі з них є дуже популярними та часто відвідуваними, та багато ще залишаються маловідомими для широкого кола туристів, як іноземних, так й українських. Найбільш популярними серед туристів в Україні є західний та південний регіони та традиційно – столиця м. Київ.

Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну західний регіон України, безсумнівно, залишається найбільш туристично привабливим для українських туристів, зокрема з огляду на віддаленість від зони активних бойових дій.

Україна є найбільшою країною в Європі і має величезні сільські території. Через урбанізацію багато сіл нині потерпають від депопуляції. Тому є великий потенціал і потреба розвитку сільського туризму. Це може сприяти створенню нових робочих місць та примноженню культурної спадщини в сільській місцевості.

На даний час актуальним залишається питання розвитку віддалених та гірських населених пунктів та районів. Критично, що більшість територіальних громад у гірських місцевостях України мають низький рівень економічного розвитку, що зумовлює їх слабку фінансово-бюджетну спроможність й робить проблемним включення гірських територій у процеси адміністративно-територіальної децентралізації, формування спроможних територіальних громад, які здійснюються в Україні [13].

Найбільш стримуючою проблемою розвитку сільського туризму в гірських районах України є висока вартість будівництва. В середньому вартість реалізації проєктів туризму в горах є у 4-5 разів вищою, ніж спорудження аналогічних об'єктів на рівнинній території. Важкодоступність локації для будівництва, обмежена можливість будівництва протягом року, оскільки в час опадів (сніг, дощ) великогабаритна техніка просто не в змозі заїхати на височину, труднощі з бурінням свердловин на воду, підключення до електромережі, мала кількість компаній, котрі мають успішний досвід будівництва в горах – це все значні перешкоди для інвестицій у сільський туризм на гірських територіях України, котрі є найбільш туристично конкурентоспроможними завдяки природним особливостям.

Європейський досвід свідчить, що 90% гірських громад не можуть конкурувати з рівнинними без зовнішньої допомоги й підтримки. За рахунок туризму конкурентними в економічному сенсі можуть стати тільки близько 10% населених пунктів за умови розвитку туристичної інфраструктури високого рівня [13, с. 149]. Тому необхідним є курс на багатопрофільний економічний розвиток гірських територій з відповідною політикою його реалізації.

Реалізація напрямів розвитку та підтримки сільського туризму в гірських територіях буде ефективнішою при використанні адаптованих до умов України практик, апробованих країнами Європи. Серед них: покращення транспортної, соціальної, комунальної інфраструктури гірських регіонів; розроблення концепцій і програм розвитку гірських територій та державна підтримка реалізації передбачених ними проєктів; створення фондів підтримки гірських територій; надання дотацій сільськогосподарським виробникам у гірських місцевостях та сприяння їх кооперації; підтримка розвитку сфери туризму, курортів, народних промислів і ремесел; сприяння створенню в гірських місцевостях робочих місць у видах промислової діяльності, які не чинять екодеструктивного впливу, орієнтовуючись на сферу малого й середнього бізнесу; врахування у механізмах фінансового вирівнювання специфіки гірських територій тощо.

Враховуючи нові умови та виклики в Україні, які склалися у її гірських регіонах, найважливішим завданням на даний час слід вважати вирішення питань зайнятості місцевого населення через стимулювання інвестицій, зокрема в туризм, а також сприяння вирівнюванню фінансово-бюджетних можливостей забезпечення умов життєдіяльності місцевого населення й територіальних громад. Як висновок для України слід зазначити:

Європейський досвід засвідчує необхідність розроблення й реалізації комплексної політики розвитку гірських територій в Україні, в основі якої вбачається економічна підтримка, підвищення їх конкурентоспроможності, запобігання депопуляції, розвиток туризму за умов збереження екологічної функції та етнокультурної спадщини гір. Це все у свою чергу сприятиме зростанню інвестиційної привабливості сільського туризму в гірських районах.

Напрями підтримки гірських територій можуть включати: адміністративну політику, яка забезпечуватиме спеціальний статус адміністративно-територіальних одиниць й населених пунктів у гірських місцевостях з особливими підходами до фінансового вирівнювання, інвестиційної діяльності тощо; територіальне планування й формування адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням гірської специфіки; фінансово-бюджетне вирівнювання, яке б надавало економічно проблемним територіям у гірських регіонах можливість для забезпечення умов життєдіяльності місцевого населення на рівні не гіршому, ніж в середньому по країні; цільові програми сприяння розвитку сфер та видів діяльності, які мають особливе значення для гірських районів; реалізацію інфраструктурних програм, що сприятимуть згладжуванню проблем транспортно-комунікативної доступності у гірських місцевостях [13].

Варто відзначити позитивну тенденцію розвитку сільського туризму в гірських районах західного регіону України в останні роки. Позитивно, що поряд з традиційними великими готелями і туристично-рекреаційними комплексами в Карпатах з'являються невеличкі садиби в горах із гарним краєвидом та сільським промислом, як от розведення овець. Досвід війни та блекаутів показує, що саме такі об'єкти туризму стають дедалі популярнішими серед українців, зокрема жителів великих міст, котрі шукають спокійного відпочинку у гар-

монії з природою. Наведемо кілька прикладів: «Дідова Хатчина» (с. Яворів, Івано-Франківська область), «Тиша» (с. Ізки, Закарпатська область), «Хата до Сонця» (с. Урич, Сколівський район, Львівська область), «Каскад» (с. В. Волосянка, Львівська область), «Хатинки» (с. Снідавка, Івано-Франківська область), «Йога-дім» (с. Лекече, Чернівецька область) та інші.

Також доцільно відзначити, що сільський туризм сприяє підтримці та відродженню давніх українських промислів, таких як, вівчарство, виробництво виробів з вовни, сироваріння, бджільництво тощо. До прикладу, еко-ферми «Плай» (Львівська обл., с. Климець) – єдині в Україні виготовляють молочну продукцію із чотирьох видів молока – овечого, козачого, коров'ячого та молока буйволиць.

Одним із важливим напрямків розвитку сільських територій, в тому числі і гірських, є зелений туризм. Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в усіх регіонах України зумовлена такими обставинами:

1. розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для оздоровлення економіки аграрних районів країни;
2. регіони України володіють малоосвоєним рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних та ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях;
3. створення та розвиток агорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем багатьох регіонів, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо;
4. збережена етнокультурна самобутність історичних країв нашої держави виступає ексклюзивною, міжнародно-туристичною, конкурентною перевагою, що дозволить Україні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму в Європі [14].

Важливо зазначити, що розвиток сільського туризму є інвестиційно привабливим та доцільним для підвищення соціально-економічного розвитку сільських територій не лише в західному регіоні України, але й у всіх регіонах нашої країни. Реалізація проєктів сільського туризму потребує менших фінансових вкладень у порівнянні з іншими видами туризму, то ж сільський туризм варто розглядати, як важливий напрямок післявоєнної відбудови України. Наприклад, степи України також мають привабливі для туризму природні умови. Звичайно, в південних та східних областях України є проблема із частково чи повністю втраченою українською культурною традиційною спадщини. На жаль, в часи СРСР саме в цих областях найбільше придушувались будь-які прояви української ідентичності, зокрема традиційні українські ремесла та побут. Проте, у післявоєнній відбудові України саме сільський туризм може стати важливою основою відродження культури та традицій, притаманних саме для цих територій. Гарними прикладами розвитку сільського туризму на півночі України є хутір «Обирок» на Чернігівщині та «Щербаті Цуглі» на Київщині.

Цікаво, що найбільшою у Карпатському регіоні частка коштів населення на індивідуальне житлове будівництво є у Закарпатській області (22,9%), що обумовлено великими масштабами трудової міграції на цій території. Так, значну частину коштів, отриманих за кордоном місцевого населення спрямовує на вирішення своїх житлових проблем. В останні роки

розбудова приватного сектору на Закарпатті інтенсифікувалась завдяки розвитку на цій території зеленого туризму, що стало одним із факторів, що вплинули на збільшення обсягів туристичних потоків [15, с. 59].

Оскільки Карпатський регіон володіє значним туристично- рекреаційним потенціалом, який є перспективним напрямом для інвестування, посилена увага місцевих органів влади приділяється залученню капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища з метою заохочення інвесторів до започаткування бізнесу на екологічно чистих територіях. Так, за 2005–2011 рр. в області Карпатського регіону надійшло 1 742,2 млн. грн. або 9,7% від загальноукраїнського обсягу капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища. Зокрема максимум інвестиційних надходжень, спрямованих на потреби охорони довкілля Карпатського регіону, спостерігався в 2008 р. (557,1 млн. грн.) [15, с. 70].

Результати усередненої оцінки швидкості зростання валової доданої вартості для окремих видів економічної діяльності областей Карпатського регіону дозволяють насамперед виділити такі сфери економіки: фінансову діяльність (115%), діяльність готелів та ресторанів (111,4%), надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту (107,7%) та державне управління (107,0%). Підвищені темпи розвитку цих видів діяльності, оцінені за зростанням їх внесків у валовий регіональний продукт, можуть слугувати індикаторами для вибору пріоритетних напрямів діяльності регіону, враховуючи їх вплив на майбутні трансформаційні процеси як в регіоні, так і в Україні загалом [15, с. 75].

Серед основних причин зниження результативності діяльності туристичної галузі в Карпатському регіоні виділено:

- сповільнення активності іноземних інвесторів – частка іноземного капіталу в структурі джерел інвестиційних ресурсів у регіоні значно знизилась після повномасштабного вторгнення РФ в Україну;

- тенденційне зниження частки власних коштів підприємств та організацій регіону в структурі джерел інвестицій;

- від'ємну рентабельність інвестицій у більшості ВЕДів регіону, а саме: у промисловості; торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльності готелів та ресторанів; фінансовій діяльності; операціях з нерухомим майном, оренді та інжинірингу та наданні послуг підприємцям; наданні комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури та спорту;

- високі відсоткові ставки за кредитами, які, власне, і зумовили зниження частки банківських кредитів у структурі інвестицій в основний капітал регіону.

Нестача фінансування туризму з державного та обласних бюджетів у зв'язку з переорієнтацією розподілу коштів в умовах війни, відповідно спрямування значних обсягів інвестиційних ресурсів на подолання наслідків повномасштабного вторгнення Росії в Україну, зокрема ремонт пошкодженої інфраструктури енергетики регіону, розселення, харчування, медична допомога мільйонам вимушено переміщених громадян України.

Серед найбільш вагомих перешкод та труднощів, які відзначали туристи в Україні у довоєнний період, були: незадовільний та поганий стан доріг, забруднене навколишнє середовище, зокрема проблема засміче-

ності територій та не вирішена проблема поводження з відходами, висока вартість та низька якість наданих послуг, погана якість міжміського транспорту, брак інформації щодо туристичних маршрутів [16].

Вагомою проблемою на шляху розвитку та підтримки сільського туризму в Україні є відсутність стратегічного планування цього виду туризму в регіонах. Відтак, авторами розроблено основні складові стратегії розвитку сільського туризму на засадах сталого розвитку. Схематично основні складові – завдання та цілі стратегічного планування зображено на рис. 1.

1. Участь місцевих громад у розвитку туризму. Місцеві органи влади повинні активно сприяти залученню жителів та інших місцевих зацікавлених сторін до планування та розвитку туризму у громаді, як професійних співробітників, так і волонтерів.

2. Програма залучення молоді. Залучення молодих жителів віком від 18 до 30 років для спільної розробки програми заходів для підвищення обізнаності про місцеву культурну спадщину та підтримати залучення місцевих громад до спільної розробки нової стратегії управління об'єктами культурної спадщини. До групи залучати художників, ремісників та професіоналів креативних індустрій. Проведення молодіжного форуму як майданчика для підтримки один одного молодими людьми у цей непростий період.

3. Співпраця з сусідніми громадами, включаючи транскордонну співпрацю для прикордонних територій. Спільна праця, координація організацій заходів для створення спільних територіальних стратегій, використовуючи спільну історію та природні умови. Ініціатива спрямована на визначення бренду територій, посилення їх туристичного потенціалу та сприяння інтеграції менш відвідуваних місцевостей і сіл у туристичні потоки.

4. Підтримка сільського господарства, що має на меті підвищення конкурентоспроможності сільського господарства. Розробка механізмів відродження сільського господарства на засадах сталого розвитку. Завдання включають підтримку виробництва типових місцевих продуктів харчування. Створення та популяризація культурних стежок на місцевості, запрошення відвідувачів досліджувати природу. Започаткувати навчальні програми для місцевих фермерів, розроблена спільно з університетами та коледжами, нарощувати їхній потенціал для розвитку сталого сільського туризму, вивчаючи такі теми, як комунікації та графічний дизайн.

5. Проведення семінарів, воркшопів, вебінарів, що надасть учасникам можливість розробити нові туристичні стратегії та розвинути досвід роботи з місцевими фермерськими підприємствами. Також цей напрямок є важливим щодо навчання жителів місцевих громад для можливого залучення коштів іноземних інвестиційних інституцій, написання грантових заявок.

Висновки. Сільський туризм – це перш за все збереження українських традицій, відродження ремесел, зменшення безробіття в селах, підвищення заробітних плат до рівня міських. Відповідно до євроінтеграційних процесів в Україні, розвиток сільського туризму може стати вагомим інструментом залучення інвестицій при ефективному стимулюванні. Таким стимулюючим механізмом підвищення конкурентоспроможності сільських територій України вважаємо стратегію розвитку сільського туризму. У статті запропоновано основні завдання та цілі для такої стратегії.

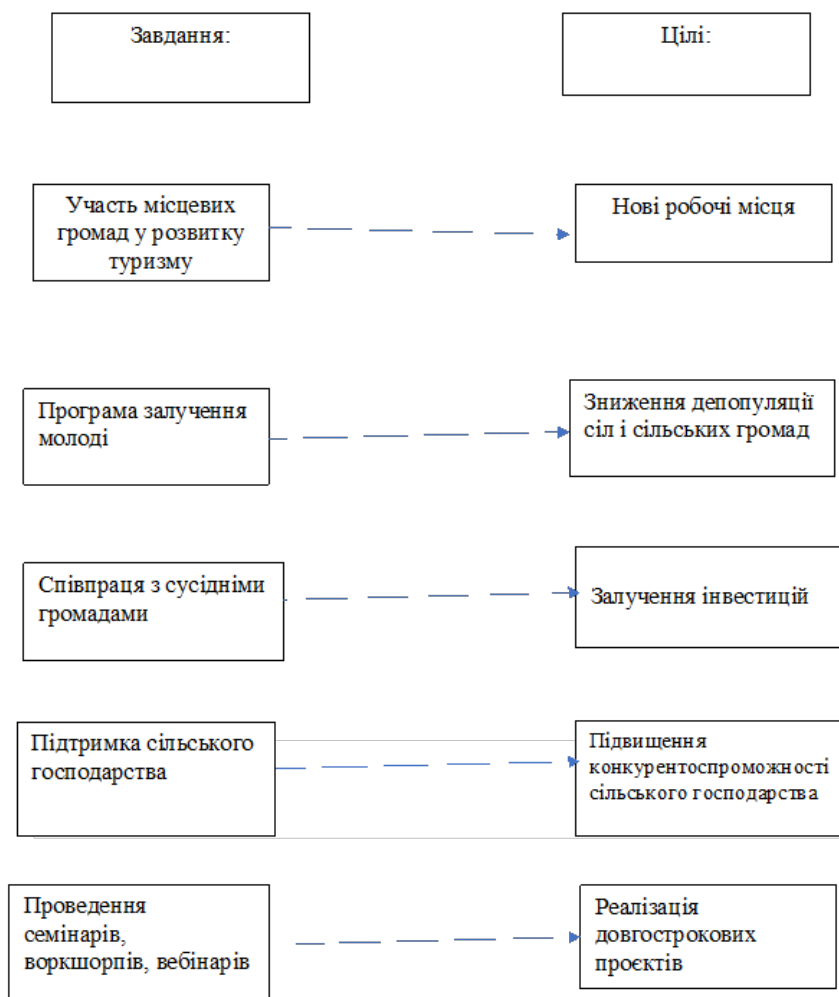

Рис. 1. Стратегія розвитку сільського туризму на засадах сталого розвитку

Джерело: розроблено авторами

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт UkraineInvest: your investment matters. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/industries/tourism/>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм». *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 31. Ст. 241; 2001, № 32. Ст. 172.
4. Кульчій І.М. Організаційно-правове забезпечення диверсифікації сільських територій за участю сільськогосподарських товаровиробників : автореферат дис. канд. юрид. наук : 12.00.06. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 23с.
5. Арбузова Ю.В., Яковенко В.Д. Управління проєктами в туристичній діяльності Херсонської області. Спеціальний випуск до III Міжнародного туристичного форуму «Херсонщина – відпочинок, лікування, подорожі в екологічних умовах Таврії». 2013. Випуск 2(3). С. 7–13.
6. Пітюлич М.М., Михайлюк І.І. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2011. Спецвипуск 33. Ч. 3. С. 154–158.
7. Важинський Ф.А., Лалакулич М.Ю. Напрямки реалізації переваг розвитку сільського туризму в Україні. Удосконалення обліку, контролю, аудиту та оподаткування в сучасних умовах інтеграційних процесів у світовій економіці : доповідь, III Міжнародна конференція, м. Ужгород, квітень 2018 р. Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. С. 371–374.
8. Хомюк Н.Л. Диверсифікація розвитку сільських територій в умовах децентралізації : монографія. Луцьк : Вежа Друк, 2019. 320 с.
9. Бондаренко Л.А. Дослідження програм розвитку туризму в регіонах України. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2023. № (8). С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/tourismhospsee-8-1>
10. United Nations Specialized Agency World Tourism Organization. Tourism data and matching priorities – Ukraine. URL: <https://www.unwto.org/europe/ukraine>
11. Звіт за результатами опитування «Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців» компанією «Хюмен Ресерч» на замовлення Державного агентства розвитку туризму. URL: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJJEUCFkzBfAsIVbke9A/view>

12. Трускавецьку, Бориславську та Східницьку територіальну громади з'єднав вело- та пішохідний маршрут завдовжки у 100 кілометрів. URL: <https://loda.gov.ua/news/30281>
13. Жук П.В. Актуальні завдання політики соціально-економічного розвитку гірських територій в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Випуск 3 (131). С. 139.
14. Мельниченко О.Б. Стан і перспективи розвитку сільського туризму в Україні. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки*. 2011. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_1_22
15. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку : монографія у 8 томах / наук. ред. Кравців В.С. НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2013. Том 7. Інвестиційна діяльність (Серія «Проблеми регіонального розвитку») / відп. ред. Ішчук С.О. 2013. 204 с.
16. Karyu O., Kulyniak I., Struchok N., Halkiv L., Ohinok S. Evaluation of the tourist attractiveness of Ukraine's regions in the conditions of uncertainty using game theory. *Advanced computer information technologies, ACIT'2021: proceedings of the 11th International conference (Deggendorf, Germany, September 15-17, 2021)*. 2021. С. 351–355. URL: <https://is.lpnu.ua/ScienceLP/Research/NonPArticlesEdit.aspx?id=111552>

References:

1. UkraineInvest: your investment matters official website. Available at: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/industries/tourism/>
2. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 16, 2017 No. 168 on the approval of the Tourism and Resorts Development Strategy for the period until 2026. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>
3. The Law of Ukraine On Amendments to the Law of Ukraine "On Tourism". *Annals of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1995, No. 31, Article 241; 2001, No. 32, Article 172.
4. Kulchii I.M. (2014) Organizational and legal provision of diversification of rural areas with the participation of agricultural commodity producers: abstract of the dissertation. Ph.D. law of science 12.00.06. National Law University named after Yaroslav the Wise. Kharkiv, 23 p.
5. Arbuzova Yu.V., Yakovenko V.D. (2013) Project management in tourism activities of the Kherson region. Special issue for the 3rd International Tourist Forum "Kherson region – rest, treatment, travel in ecological conditions of Tavria", vol. 2(3), pp. 7–13.
6. Pityulych M.M., Mykhailiuk I.I. (2011) Peculiarities of the functioning of rural tourism in Ukraine and the experience of European countries. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economy*. Uzhhorod: Publishing House of UzhNU "Hoverla", Special issue 33, part 3, pp. 154–158.
7. Vazhynskyi F.A., Lalakulych M.Yu. (April 2018) Directions for realizing the advantages of the development of rural tourism in Ukraine. Improvement of accounting, control, auditing and taxation in modern conditions of integration processes in the world economy: report, III International Conference, Uzhhorod. Publishing House of UzhNU "Hoverla", pp. 371–374.
8. Khomyuk N.L. (2019) Diversification of the development of rural areas in conditions of decentralization: monograph. Lutsk: Vezha Druk. 320 p.
9. Bondarenko L.A. (2023) Study of tourism development programs in the regions of Ukraine. *Tourism and hospitality industry in Central and Eastern Europe*, no. (8), pp. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/tourismhospcee-8-1>
10. United Nations Specialized Agency World Tourism Organization. Tourism data and matching priorities – Ukraine. Available at: <https://www.unwto.org/europe/ukraine>
11. Report on the results of the survey "Conducting a study of domestic and outbound tourism of Ukrainians" by the Humane Research company commissioned by the State Tourism Development Agency. Available at: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJjEUCFkzBfAsIVbke9A/view>
12. Truskavetska, Boryslavska and Skhidnytsia territorial communities were connected by a 100-kilometer cycling and walking route. Available at: <https://loda.gov.ua/news/30281>
13. Zhuk P.V. (2018) Actual tasks of the policy of socio-economic development of mountain areas in Ukraine. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, vol. 3 (131), p. 139.
14. Melnychenko O.B. (2011) State and prospects of development of rural tourism in Ukraine. *Economy. Management. Innovations. Series: Economic sciences*, no. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_1_22
15. The Carpathian region: current problems and development prospects: a monograph in 8 volumes (2013) / Science. ed. V.S. Kravtsiv. National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of Regional Studies. Lviv, vol. 7. Investment activity (Series "Problems of regional development") / resp. ed. Ishchuk S.O. 204 p.
16. Karyu O., Kulyniak I., Struchok N., Halkiv L., Ohinok S. (September 15-17, 2021) Evaluation of the tourist attractiveness of Ukraine's regions in the conditions of uncertainty using game theory. *Advanced computer information technologies, ACIT'2021: proceedings of the 11th International conference (Deggendorf, Germany)*, pp. 351–355. Available at: <https://is.lpnu.ua/ScienceLP/Research/NonPArticlesEdit.aspx?id=111552>